BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA AXLOQIY TARBIYA VA MILLIY QADRIYATLARNI SINGDIRISH MASALALARI

Navoiy davlat universiteti Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim fakulteti Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 2- bosqich talabasi Xayriddinova Malhamat

Annotatsiya (o‘zbek tilida)

Ushbu maqolada boshlang‘ich ta’lim jarayonida axloqiy tarbiya va milliy qadriyatlarni o‘quvchilar ongiga singdirishning pedagogik asoslari, samarali usullari hamda ma’naviy barkamol avlodni tarbiyalashdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Oila, maktab va jamiyat hamkorligining o‘rni yoritiladi.

Kalit so‘zlar: axloqiy tarbiya, milliy qadriyatlar, boshlang‘ich ta’lim, ma’naviyat, tarbiya, pedagogika

Annotation (in English)

This article analyzes the pedagogical foundations and effective methods of instilling moral education and national values in primary school students, as well as their importance in raising a spiritually mature generation. The role of cooperation between family, school, and society is highlighted.

Keywords: moral education, national values, primary education, spirituality, upbringing, pedagogy

Аннотация (на русском языке)

В статье рассматриваются педагогические основы и эффективные методы формирования нравственного воспитания и национальных ценностей у учащихся начальных классов, а также их значение в воспитании духовно зрелого поколения. Освещается роль сотрудничества семьи, школы и общества.

Ключевые слова: нравственное воспитание, национальные ценности, начальное образование, духовность, воспитание, педагогика

Hozirgi davrda jamiyatning ma'naviy hayotini yuksaltirish, yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash masalasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirish ularning shaxs sifatida kamol topishida, ijtimoiy hayotga moslashishida, hamda barkamol inson bo'lib voyaga yetishida hal qiluvchi omildir.

Boshlang'ich ta'lim-bolalar dunyoqarashi, tafakkuri, xulq-atvori va ijtimoiy qadriyatlarga munosabati shakllanadigan muhim bosqich hisoblanadi. Shu sababli bu davrda o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki ma'naviy yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi, axloqiy mezonlarni singdiruvchi tarbiyachi sifatida faoliyat yuritadi.

Ma'naviy-axloqiy qadriyatlarning mazmuni. Ma'naviy-axloqiy qadriyatlar-bu insonning ichki dunyosini, e'tiqodini, xulqini, jamiyatdagi o'rnini belgilovchi tushunchalardir. Ular xalqning urf-odatlari, milliy an'analari, diniy e'tiqodi va tarixiy tajribasiga asoslanadi. Bunday qadriyatlarga halollik, vatanparvarlik, mehnatsevarlik, mehr-oqibat, hurmat, sadoqat, rostgo'ylik, sabr-toqat va adolat kabi fazilatlar kiradi.

Boshlang'ich ta'limda ma'naviy-axloqiy tarbiyaning o‘rni. Boshlang'ich sinf davrida bola hayotiy qadriyatlarni ongiga singdira boshlaydi. Shu bois, bu davrda o'qituvchi quyidagi yo'nalishlarda ishlashi muhim:Dars jarayonida axloqiy mazmundagi matn, hikoya, she'r va ertaklardan foydalanish; Tarixiy shaxslar, ajdodlarimiz merosi, milliy bayramlar va qadriyatlar haqida suhbatlar tashkil etish; Rolli o'yinlar, sahna ko'rinishlari, dramatizatsiyalar orqali axloqiy xulqni amalda ko'rsatish; "Yaxshi va yomon xatti-harakatlar"ni tahlil qilish orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirish.

Boshlang‘ich ta’lim bosqichi bolalarning shaxsiy, ma’naviy va axloqiy fazilatlari shakllanadigan eng muhim davr hisoblanadi. Shu sababli bu bosqichda o‘quvchilarga nafaqat bilim berish, balki ularda milliy qadriyatlar, odob-axloq me’yorlari, vatanparvarlik, kattalarga hurmat va kichiklarga mehr kabi insoniy fazilatlarni singdirish zarur. Globallashuv jarayonida milliy o‘zlikni saqlash, yosh avlodni yot

g‘oyalardan asrash va barkamol shaxsni tarbiyalashda axloqiy tarbiya alohida ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

Boshlang‘ich ta’limda axloqiy tarbiya va milliy qadriyatlarni singdirish ko‘p qirrali pedagogik jarayondir.

Birinchidan, milliy qadriyatlar asosida tarbiya. O‘quvchilarga xalqimizning urf-odatlari, an’analari, milliy bayramlari, mehmondo‘stlik, kattalarga hurmat kabi qadriyatlarni o‘rgatish orqali ularda milliy ong shakllanadi.

Ikkinchidan, badiiy adabiyot va xalq og‘zaki ijodi. Ertaklar, maqollar, hikmatli so‘zlar, rivoyatlar orqali bolalarda yaxshilik, halollik, rostgo‘ylik va mehr-oqibat fazilatlari rivojlantiriladi.

Uchinchidan, o‘qituvchining shaxsiy namunasi. O‘qituvchi o‘z xulqi, muomalasi va adolatliligi bilan o‘quvchilarga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

To‘rtinchidan, tarbiyaviy tadbirlar. Ma’naviyat soatlari, milliy bayramlar, sahna ko‘rinishlari va sinfdan tashqari mashg‘ulotlar axloqiy tarbiya samaradorligini oshiradi.

Beshinchidan, oila va maktab hamkorligi. Ota-onalar va pedagoglarning yagona tarbiyaviy yondashuvi bolalarda mustahkam axloqiy qarashlarni shakllantiradi.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar orqali o‘quvchilarning axloqiy tafakkurini rivojlantirish mumkin.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida axloqiy tarbiya va milliy qadriyatlarni shakllantirish — oila, maktab va jamiyat hamkorligida, xalq og‘zaki ijodi, urf-odatlar hamda interfaol metodlar (o‘yin, loyiha) orqali amalga oshiriladi. Maqsad — yosh avlodda vatanparvarlik, mehr-oqibat va o‘zlikni anglash tuyg‘ularini erta bosqichda tarbiyalashdir.Asosiy yondashuvlar va metodlar:Xalq og‘zaki ijodi va merosi: Ertak, maqol, hikmatli so‘zlar va xalq qo‘shiqlari vositasida axloqiy fazilatlarni (halollik, mehnatsevarlik) singdirish.Urf-odat va an’analar: Milliy bayramlar, qadriyatlar (kattalarga hurmat, mehmondo‘stlik) tarixini o‘rgatish orqali milliy o‘zlikni

anglatish.Interfaol metodlar: «Loyihalar asosida ta’lim», «Rolli o‘yinlar», «Sayohat darslari»dan foydalanib, o‘quvchilarni faol ishtirok etishga jalb qilish.Oila-maktab hamkorligi: Ota-onalar bilan birgalikda shaxsiy namuna ko‘rsatish va tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etish.Samaradorlik omillari:Pedagogik texnologiyalarni yosh xususiyatlariga moslab qo‘llash.Darsdan tashqari tarbiyaviy ishlarning tizimliligi.Ushbu jarayon o‘quvchilarda milliy o‘zlikni anglash, ijtimoiy faollik va ma’naviy barkamollikni shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich ta’limda axloqiy tarbiya va milliy qadriyatlarni singdirish barkamol avlodni tarbiyalashning muhim asosidir. Aynan shu bosqichda bolalarning dunyoqarashi, xulq-atvori, ma’naviy mezonlari va jamiyatga munosabati shakllanadi. Shu sababli boshlang‘ich sinfda berilgan axloqiy tarbiya kelajak shaxs kamolotining poydevori hisoblanadi.

Milliy qadriyatlar, urf-odatlar, tarixiy meros va xalq pedagogikasidan samarali foydalanish o‘quvchilarda o‘z xalqiga hurmat, milliy g‘urur va ma’naviy immunitetni rivojlantiradi. Axloqiy tarbiya esa ularda halollik, rostgo‘ylik, mas’uliyat, mehr-shafqat kabi fazilatlarni mustahkamlaydi.

Bu jarayonda o‘qituvchi, ota-ona va jamiyatning hamkorligi alohida ahamiyatga ega. Chunki bolaga berilayotgan tarbiya yagona va uzviy bo‘lsa, uning samarasi yuqori bo‘ladi. Ta’lim jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg‘unligi esa yosh avlodni nafaqat bilimli, balki yuksak ma’naviyatli inson etib tarbiyalaydi.

Natijada, axloqiy tarbiya va milliy qadriyatlar asosida voyaga yetgan yoshlar jamiyat taraqqiyotiga hissa qo‘shadigan, Vatan ravnaqi uchun mas’uliyatni his etadigan, komil insonlar bo‘lib shakllanadi. Demak, boshlang‘ich ta’limda ushbu masalaga ustuvor e’tibor qaratish davlat va jamiyat taraqqiyotining muhim shartidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Shavkat Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.

2.Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.

3.Abu Nasr al-Farabi. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016.

4.Alisher Navoiy. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 2006.

5.Jan Amos Komenskiy. Buyuk didaktika. – Toshkent: O‘qituvchi, 1975.

6.O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi. Boshlang‘ich ta’lim davlat ta’lim standarti. – Toshkent, 2023.